

Jan Doležal

Před sto lety se narodil ve Vnorovech na moravském Slovácku čelný představitel zakladatelské generace českých psychologů Jan Doležal. Studoval na gymnáziu ve slovenské Skalici a po maturitě se zapsal na pražské filozofické fakultě ke studiu filozofie a francouzštiny. I když si vážil prof. F. Krejčího, nebyl se studiem spokojen a po roce odešel do Lipska. Tam již nezastihl W. Wundta; studoval u jeho nástupce O. Klemma. Kromě psychologie poslouchal ještě národní hospodářství a pedagogiku. Doležalově technickému nadání odpovídalo zaměření na vznikající psychotechniku. V roce 1927 obhájil dizertaci *Analyse der Bewegungsform bei der Arbeit an Drehkurbeln*. Rok před tím nastoupil jako asistent Psychotechnického ústavu na technice v Drážďanech u prof. E. Sachsenberga.

V Drážďanech probíhala první etapa Doležalovy vědecké činnosti. Vyvíjel psychotechnické přístroje (v jednom starém katalogu firmy Zimmermann Lipsko jsem našel kolem 15 přístrojů „nach Sachsenberg – Doležal“), organizoval saské poradny pro volbu povolání, publikoval a propagoval užití psychologie v průmyslu. Vývoj se zastavil nástupem nacismu (v Sasku již roku 1932) a mladý český asistent byl nežádoucí.

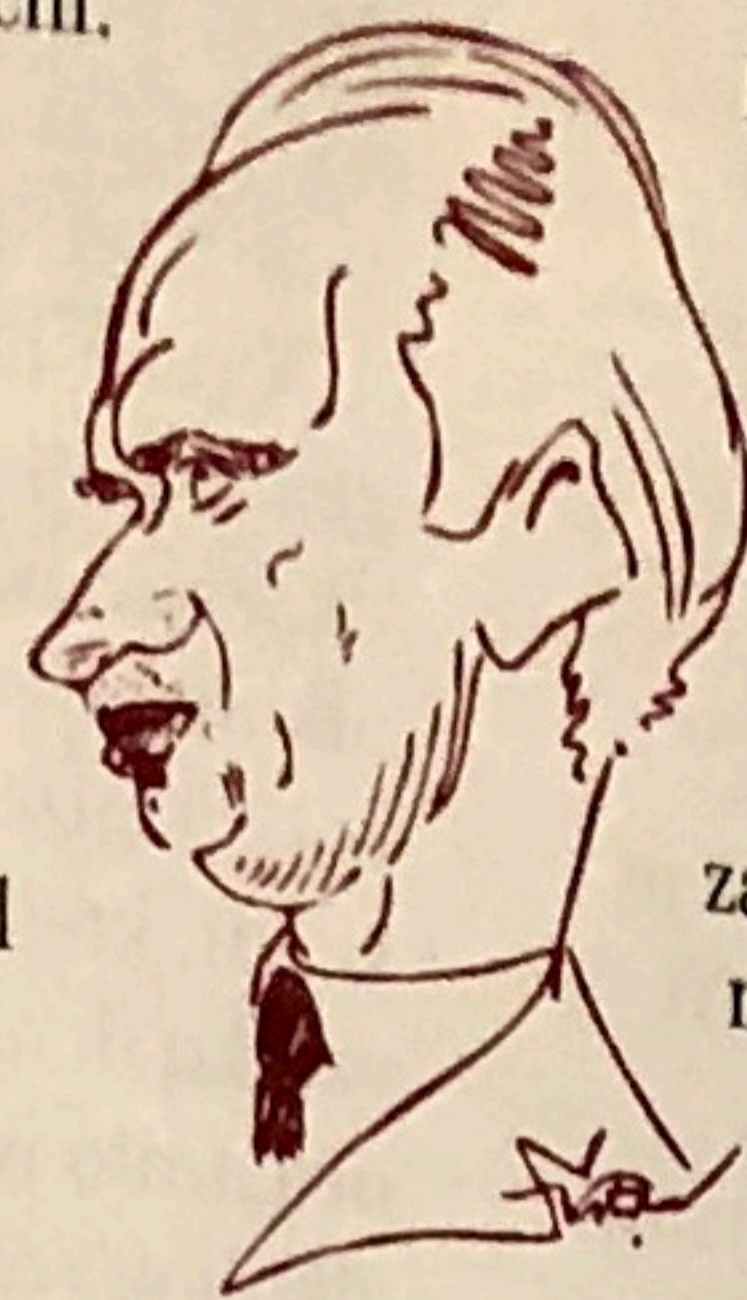
V Praze našel své místo v Psychotechnickém ústavu v poměrech mnohem chudších než v Drážďanech. S velkým úsilím během let vytvořil nové pracoviště – Ústav lidské práce. Byl to unikátní interdisciplinární ústav, ve kterém se rozvíjel komplexní výzkum práce. Sledovaly se aspekty psychologické, fyziologické, pedagogické,

(20. 3. 1902–12. 1. 1965)

sociologické, právní, technologické i organizační.

Zároveň se Doležal podílel na organizaci mezinárodního psychotechnického sjezdu v Praze, na monumentální Encyklopedii výkonnosti, pracoval na zábraně úrazů, výchově dorostu i na mnoha organizačních otázkách českého průmyslu. Za války našli v ústavu útočiště téměř všichni psychologové a řada studentů uzavřených vysokých škol. Byl by to dlouhý seznam jmen osob, které se prosadily později nejen v psychologii, ale i ve fyziologii, pedagogice, matematické statistice i v organizačních strukturách. Během války se rýsovalo mnoho plánů pro budoucí činnost, částečně se realizovaly po roce 1945, ale opět zasáhla vnější síla. Československý ústav lidské práce byl kolem roku 1950 zrušen a veškeré úsilí bezohledně zmařeno.

Prof. Doležal, který se habilitoval již před válkou, přešel plným úvazkem na filozofickou fakultu. Objevily se výrazné tlaky: psychologii jako obor zrušit či omezit ji jen jako pomocnou disciplínu pedagogiky. Doležalovi se zdařilo i za cenu různých ústupků psychologii uhájit, vytvořit samostatnou katedru a při první příležitosti začal vytvářet – prakticky od nuly – nové experimentální pracoviště. Vznikl Psychologický ústav, který našel sídlo v Toskánském paláci. Ze starého a zanedbaného křídla, které bylo třeba kompletně opravit, postupně vznikla laboratoř vybavená řadou přístrojů, zvukotěsnými kabinami, produktivní dílnou, na svou dobu slušnou

knihovnou, statistickým oddělením a později i oddělením pro volbu povolání. Současně Doležal vytvořil specializace studia (klinickou, průmyslovou a nápravně pedagogickou větev), redigoval nový časopis, znovu vytvořil Psychologickou společnost, připravoval pracoviště v Akademii, navazoval kontakty se zahraničím – to vše představovalo nesmírné úsilí myšlenkové i organizační. Výzkum se zaměřoval na srovnávací rozbor různých forem pracovních činností. První studie vyšly tiskem, obesílaly se mezinárodní konference – ale opět zasáhl osud. Jan Doležal zemřel uprostřed aktivity začátkem roku 1965. Na první pohled by se mohlo zdát – zmarněný život. Ale: Doležal dokázal vést, motivovat a vychovat desítky – možná stovky – odborníků, vytvářel kolem sebe skupiny mladších spolupracovníků, konal stovky přednášek v různých institucích, studenty učil kriticky a samostatně myslet, brilantně debatoval, vytvářel osobité koncepce, inspiroval řadu námětů, byl nesmírně kritický, mnohé z našich iluzí rozbíjel, ale zároveň nabízel nová řešení. Toto úsilí je zachyceno v naší paměti, v kusých poznámkách, ale i v našich pozdějších činnostech. Byla to pro nás velká škola – byť jsme později chodili po jiných stezkách.

Bez profesora Doležala by česká psychologie byla mnohem chudší.

kresba Karel Kotrba

Václav Břicháček